

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

ДОСВІД БРАЗИЛІЇ ЩОДО СКОРОЧЕННЯ ТЕРМІНУ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Малетов Д. В.

*доктор філософії з права, викладач-стажист кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Зінченко Г. С.

*студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Як нам відомо, однією з основних функцій призначення покарання у виді позбавлення волі є виховання засудженого. Згідно ч.1 ст.123 КВК, соціально-виховна робота спрямована на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів. До того ж, варто додати, що загалом виховна робота є засобом духовного впливу на засудженого та способом прищеплення навичок правильної орієнтації в системі духовно-моральних цінностей, психологічної та іншої підготовки засудженого до ведення морального, соціально-корисного способу життя після звільнення з місць позбавлення волі [1].

На жаль, в Україні рівень злочинності серед раніше засуджених осіб до позбавлення волі продовжує зростати. Нині, за словами Д. Малюськи, міністра юстиції, рівень рецидиву «надзвичайно високий» – понад 30%. Причиною такого, насамперед, є низький рівень ефективності роботи персоналу органів та установ виконання покарань. З огляду на це, міністр пропонує розглянути досвід зарубіжних країн, де рівень ув'язнення низький, а безпеки — високий, оскільки сформований особливий підхід до засуджених, у результаті якого, людина ресоціалізується і готова жити у суспільстві [2]. На нашу думку, дійсно цікавим та незвичайним є підхід Бразилії до засуджених, який ми і пропонуємо розглянути.

Бразилія є однією з найбільш схильних до злочинності держав у світі. Зважаючи на це, існує проблема переповненості їх в'язниць. Близько 811 000 ув'язнених нараховується у бразильських в'язницях. Бразилія займає третє місце у світі за кількістю ув'язнених після Китаю (1,6 мільйона) та Сполучених Штатів (2,1 мільйона) [3]. Та попри це, в країні цю проблему намагаються вирішити творчими шляхами, одночасно допомагаючи як ув'язненим, так і суспільству.

Ще у 2012 році був прийнятий закон, який передбачав, що ув'язнені 4-х федеральних в'язниць, у яких утримуються одні з найвідоміших злочинців Бразилії, зможуть прочитати до 12 творів літератури, філософії, науки чи класики, щоб скоротити

максимум 48 днів ув'язнення щороку. Тобто, ув'язнені можуть скоротити 4 дні ув'язнення за кожен прочитану книгу. Крім цього, закон вимагає від ув'язнених написати книжковий звіт, який має бути написаний граматично правильно, старанно та відповідно до тематики книги. Книги, доступні для ув'язнених, включають літературну класику, наукові та філософські книги. Місцева влада ретельно перевіряє список наданих книг засудженим, і у разі виявлення тих, які можуть негативно вплинути на особу, можуть бути включені зі списку. На думку Леонардо Шмітт де Бем, бразильського професора та експерта з кримінального права, прийнятий закон вирішує проблему переповненості, оскільки наразі у кримінально-виконавчій системі настала криза, а також надає можливість ув'язненим скоротити свій вирок та сформувати соціальний та культурний фундамент для майбутнього їх життя та пристосування до суспільства. На додаток, таким способом особа може отримати певні знання, поглянути на життя по іншому та надалі відвернутися від злочинної діяльності. Адвокат Сан-Паулу Андре Кехді, який бере участі у забезпеченні книг для в'язниць, зазначив що, це не просто допомога в'язням скоротити час, мова йде про фундаментальні зміни в житті, людина може вийти з в'язниці більш освіченою та з розширеним баченням світу. Окрім Бразилії, подібний досвід практикується і для засуджених у Фінляндії, однак, це не впливає на термін ув'язнення [4].

Іншою досить цікавою ініціативою є програма крутіння педалей на стаціонарних велосипедах, які заряджають батарею, що використовується для живлення 10 вуличних ліхтарів. Творцем цієї ідеї став Хосе Енріке Маллманн, суддя з Санта-Ріта-ду-Сапукаї, який випадково натрапив на історію в Інтернеті про спортзали в США, в яких електроенергію виробляють велотренажери. На його думку, це набагато краще, ніж просто томитися в забитих бетонних камерах протягом 24 години, чекаючи десятки років до звільнення. За свою кар'єру адвоката та 10 років роботи суддею, він переконався, що кримінально-виконавча система нічого не робить для зменшення злочинності та ефективності відбування покарання. З огляду на це, до однієї із в'язниць муніципальною поліцією було передано велосипеди, які довго лежали в загублених і знайдених місцях, а місцеві інженери, зі свого боку, допомогли перетворити їх на стаціонарні велосипеди та підключили до автомобільних акумуляторів, подарованих місцевими підприємствами. Крутячи педалі на стаціонарних велосипедах, ув'язнені заряджають акумулятор, який використовується для живлення 10 вуличних ліхтарів уздовж міської набережної, яка нині приваблює людей, які вигулюють собак, бігунів, дітей на велосипедах та пар, які гуляють рука об руку. За кожні 3 дні педалювання, ув'язнені можуть скоротити 1 день свого покарання. Протягом перших місяців свого існування програма стала досить популярною,

у результаті чого правоохоронці помітили значний стрибок у гарній поведінці засуджених [5].

Що ж до України, то, на нашу думку, бразильський досвід міг би стати прикладом для української кримінально-виконавчої політики, в особливості відносно неповнолітніх. Всім відомо, що такій категорії осіб характерні збудливість, імпульсивність, несформованість, вразливість та неврівноваженість, які у разі настання несприятливих соціальних умов лише набувають негативного загострення. Тобто, перебування роками у в'язниці лише погіршуватиме соціальне становище неповнолітніх осіб, а процеси виховання та перевиховання не здійснюватимуться у повній мірі і не уникнуть рецидивів у майбутньому.

Загалом практика читання книг, замість відбування покарання вже дещо існує в Україні. Так, Малиновський районний суд міста Одеси у справі №521/4558/21, засуджуючи двох молодиків, які за попередньою змовою пограбували два автомобілі, виніс незвичне рішення як для вироку: замість трьох років позбавлення волі, їм було призначено умовне покарання на рік, а також зобов'язано прочитати «Пригоди Гекльберрі Фінна» та «Пригоди Тома Сойєра» Марка Твена, «Біле Ікло» Джека Лондона та вірш «Минають дні, минають ночі...» Тараса Шевченка. Суддя Гарський, ухвалюючи рішення, нагадав слова Федора Достоєвського про те, що «перестати читати книги – значить перестати мислити», і зробив висновок, що читання визначених творів для обвинувачених буде стимулом для мислення і пізнання світу, оскільки ті твори покликані формувати в дитині всі добрі, щирі й незлобні відчуття як відносно себе, так і навколишнього світу. На думку судді, це у будь-якому випадку, такий вид обов'язків повинен бути кориснішим і ефективнішим, ніж будь-яке інше покарання, що передбачено у кримінальному законі. Варто зазначити, що таке рішення є цілком законним обґрунтованим, попри те, що, ст. 76 КК України конкретно не передбачає «читання книжок та віршів», проте згідно п.б. ч.3. ст. 76 КК України, суд може додатково встановити обов'язок дотримуватися вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля. Тобто, суд мав право на застосування таких обов'язків, оскільки словосполучення «певні дії» не конкретизовані [6].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можемо сказати, що запровадження бразильських програм щодо скорочення терміну відбування покарання у виді позбавлення волі є цілком доречним і в українському кримінальному законодавстві, оскільки основною метою покарання є не лише кара, а й виправлення засуджених. Завдяки таким ініціативам процес перевиховання стане більше ефективним, а у самих засуджених-неповнолітніх осіб

з'явиться більше можливостей на переосмислення свого буття та подальшого успішного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: закон України від 11 березня 2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 06.05.2022).
2. Рощина В. Рівень рецидиву в Україні планують знизити з 30% до 5% — міністр юстиції Малюська про тюремну реформу. Громадське телебачення: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/31WlluC> (дата звернення: 06.05.2022).
3. Picanço L. Brazil's Mass Incarceration Policy Has Not Stopped Crime. Wilson Center : website. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/brazils-mass-incarceration-policy-has-not-stopped-crime> (дата звернення: 06.05.2022).
4. Castillo M. Brazilian inmates reduce sentences by hitting the bike, books. CCN : website. URL: <https://cnn.it/3GBpQUN>.
5. Inmates at Brazil prison pedal for electricity - and their freedom. NBC News : website. URL: <https://www.nbcnews.com/id/wbna48144469>
6. Ромалійська І. Читання книг за крадіжку – таке покарання ухвалив одеський суддя. Що кажуть психологи та юристи? Радіо свобода: веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vyrok-pro-chytannya-knyg-v-odesi/31576441.html> (дата звернення: 06.05.2022).

ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИНАМ ЗА ДОПОМОГОЮ ДОДАТКУ «ДІЯ»

Малетов Д. В.

*Доктор філософії з права, викладач-стажист кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Печена Т. О.

*Студентка II курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Двадцять перше століття безумовно можна назвати ерою цифрових технологій. Бюрократизм змінюється онлайн-операціями, а звичні паперові документи заміщуються зручним електронним варіантом. Таку концепцію називають «Державою в смартфоні». Певна річ, ця система має значну кількість переваг, а в умовах всесвітньої пандемії та війни в Україні – є необхідним кроком. В ситуації обмеженого пересування громадян країною сплачувати податки, реєструвати документи та здійснювати інші юридичні дії можна просто в один клік.